

*Предун Костянтин Миронович, кандидат технічних наук, професор,
Шевчук Олена Михайлівна, старший науковий співробітник,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ФУНКЦІОНАЛЬНО-ТЕХНІЧНІ ІНДИКАТОРИ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

В умовах посилення євроінтеграційних процесів, здійснення структурних зрушень, науково-технічної, кадрово-інтелектуальної модернізації економіки України, необхідності переорієнтування на нові ринки, перед вітчизняними підприємствами машинобудування постає завдання забезпечення належного рівня економічної безпеки як умови утримання та нарощення своїх конкурентних позицій, підвищення фінансово-економічної ефективності та зростання стратегічної стійкості. Проте, забезпечення економічної безпеки підприємств машинобудування знаходиться на недостатньому рівні, що спричинено недосконалістю інструментарію управління нею, неспроможністю на основі його використання досягати поставлених завдань. Удосконалення організаційно-економічного забезпечення дозволить підприємствам машинобудування мінімізувати фінансово-економічні та репутаційні ризики діяльності, підвищити рівень інвестиційної привабливості та лояльності зацікавлених сторін, оптимізувати виконання основних, допоміжних та бізнес-процесів розвитку у частині безпечної їх реалізації.

Питанням сутності економічної безпеки та її забезпечення на підприємствах висвітлено у працях вітчизняних та іноземних учених, серед них варто відзначити дослідження О. Білоруса, О. Барановського, О. Власюка, Ю. Уса, Т. Васильціва, О. Судакової, В. Горбуліна, О. Ілляшенка, М. Геєця, І. Хоми, О. Чубакової, Є. Олейнікова, Л. Шемаєва, М. Піх, І. Нагорної, А. Штангрета, Г. Пазасєвої, І. Доценка, О. Маслак, С. Шкарлета, О. Орлика, В. Дергачової, В. Марченко, В. Мартиненка, І. Голікова, О. Анісімової та ін. Питання розвитку підприємств машинобудування у частині забезпечення їх економічної безпеки є предметом дослідження С. Войтка, О. Гавриша, М. Караїма, О. Орлика, О. Вовк, С. Тульчинської, М. Хаванової, А. Череп, М. Писаревського та ін. (1).

Віддаючи належне вагомому внеску науковців у дослідження управління економічною безпекою підприємств машинобудування, невирішеними залишаються завдання, пов'язані з науковим

обґрунтуванням та практичною реалізацією організаційно-економічного механізму управління нею з урахуванням сучасних підходів у менеджменті, змін умов здійснення господарської діяльності, зростання ступеню їхньої невизначеності та появи нових загроз для цих підприємств, необхідністю науково-методичного забезпечення процесу управління економічною безпекою на основі досягнення такого її рівня у процесі тактичного управління, який надасть можливість виконувати стратегічні завдання, зберігаючи здатність до самовідтворення, цілісності, гармонійного та стійкого розвитку.

На основі принципів комплементарності, у частині застосування наукових підходів до визначення змісту економічної безпеки було обґрунтовано, що вона є базовим структурним елементом економічної безпеки соціально-економічних систем вищих рівнів і характеризує результат реалізації здатності суб'єктів господарювання формувати та підтримувати умови захищеності у процесі своєї діяльності з метою оптимального розвитку і самовідтворення. Така здатність суб'єктів господарювання забезпечує формування умов для відтворення і розвитку систем вищого рівня.

Здійснено структурну декомпозицію складових економічної безпеки підприємств на основі використання структурно-функціонального та системного підходів і визначено, що вони, насамперед, відображують логіку організації, взаємозалежність та цільову спрямованість використання матеріальних, фінансових, кадрово-інтелектуальних ресурсів і можливостей, канали взаємодії у самій структурі підприємств та поза їхніми межами при здійсненні відповідних транзакцій у процесі діяльності. При цьому, рівень організації та результат реалізації тактичних управлінських рішень у частині забезпечення економічної безпеки закладає умови для раціонального виконання поставлених стратегічних завдань діяльності підприємств.

Досягнення такого рівня економічної безпеки прямо залежить від здатності підприємства реагувати на загрози середовища його діяльності і, таким чином, створення відповідних умов захищеності, тобто мінімізації впливу загроз, небезпек і недопущення фінансово-економічних та репутаційних ризиків, виявлення і використання можливостей. З цих позицій визначено, що умови захищеності підприємства залежать від впливу факторів, які можуть мати характер об'єктивних (визначаються законами соціально-економічного розвитку, природи, рівнем розвитку інституціонального середовища) і суб'єктивних (визначаються потребами,

поведінкою, мотивами і інтересами зацікавлених сторін), екзо- та ендогенних, характеризуються значною мінливістю, складністю прогнозування. Такий їх поділ є базовим у класифікації факторів загроз економічній безпеці підприємств. І саме вектор та інтенсивність їхнього впливу, характер наслідків з урахуванням результатів реагування на рівні суб'єктів господарювання формує небезпеки чи призводить до настання ризиків або створює можливості їхнього подальшого розвитку (2).

Даний підхід дозволив визначити економічну безпеку підприємства як такий поточний стан, при якому підтримується відтворення усіх бізнес-процесів, забезпечується здатність адаптуватись до умов середовища з найменшими витратами з урахуванням наявних ресурсів і можливостей, а також взаємоузгодження інтересів стейкхолдерів у процесі управління відповідними функціональними складовими для досягнення завдань стратегічного розвитку.

Характеристики системності, структурованості, відкритості, керованості та самоорганізації діяльності, цільової орієнтації досягнення інтересів підприємств передбачають, що управлінський вплив на економічну безпеку забезпечується на основі реалізації відповідного організаційно-економічного механізму управління. Під ним розуміється такий спосіб тактичного забезпечення функціонування підприємств у відповідних умовах середовища, адаптації до них, який дозволяє мінімізувати негативні наслідки впливу на бізнес-процеси, зменшувати ступінь конфліктності між усіма ланками, внутрішніми і зовнішніми стейкхолдерами, забезпечувати стійкість, ефективність використання ресурсів та можливостей, тобто підтримання умов свого безпечного відтворення.

На рис. 1. представлено структурні складові організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємств. Систематизовано основні методи, інструменти та завдання реалізації організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємств, що відображають як окремі функціональні елементи економічної безпеки, так і її як цілісну динамічну систему та об'єкт управління.

У процесі дослідження обґрунтовано, що ефективність управління економічною безпекою підприємств має оцінюватись за результатами реалізації організаційно-економічного механізму, що виражається у досягненні відповідних показників функціональних складових та забезпеченні їх динаміки, що і визначатиме подальші умови розвитку,

ефективне використання ресурсів, реалізацію можливостей, стійкість та довгострокову лояльність.

На цій основі запропоновано здійснювати оцінювання ефективності організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємства за результативним підходом на базі інструментарію теорії нейронних мереж.

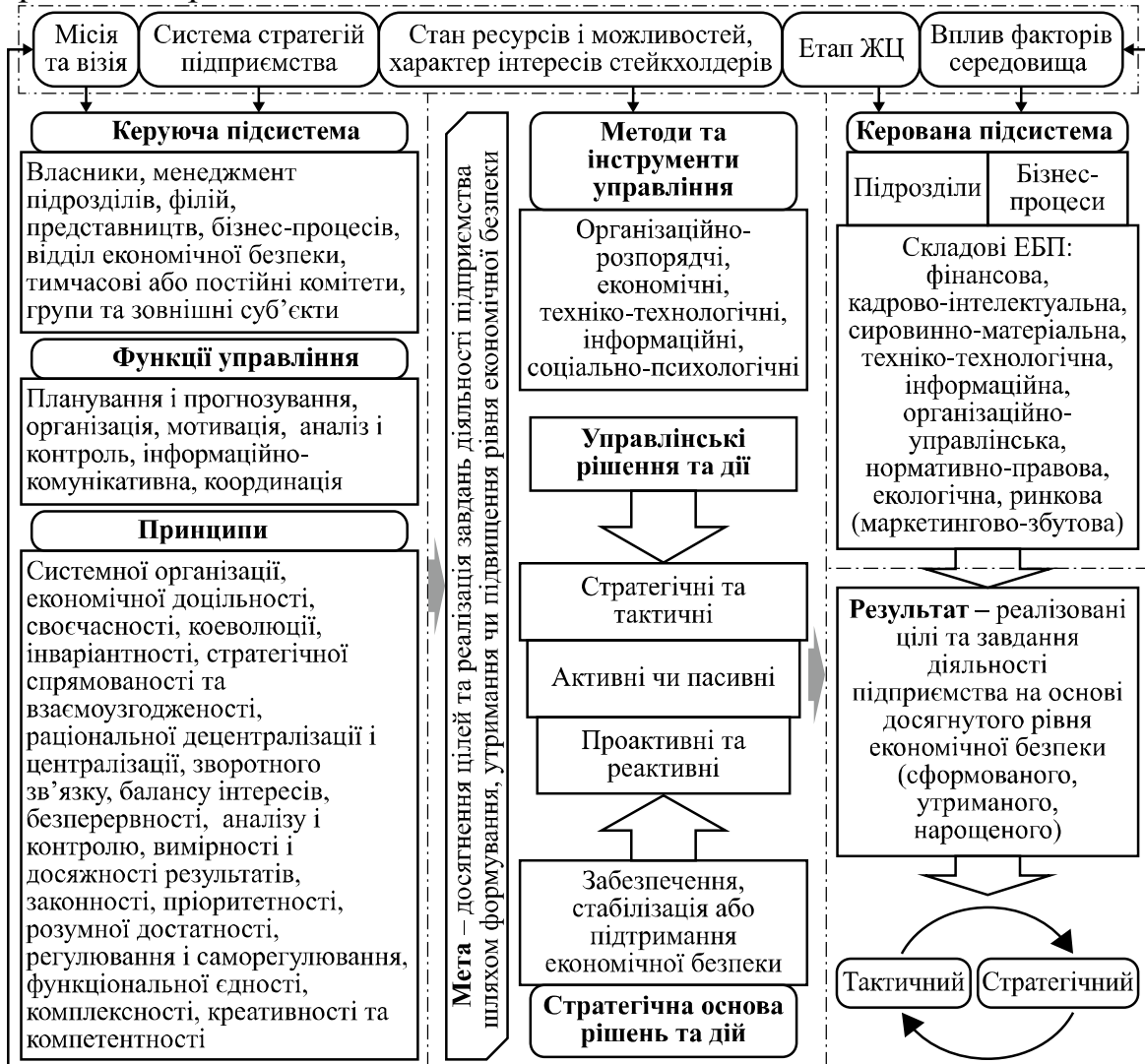

Рисунок 1 – Організаційно-економічний механізм управління економічною безпекою підприємства

Визначено, що такий підхід дозволяє отримувати якісну аналітичну базу в умовах обмеженої або «зашумленої» (неточної, надмірної) інформації, максимально налаштовувати параметри оціночної моделі щодо реальних процесів, прогнозувати їх поведінку і вказувати на ті з них, які потребують підвищеної уваги власників та менеджменту, а також

враховувати у процесі прийняття управлінських рішень. Уточнено принципи та обґрунтовано систему показників оцінювання ефективності реалізації організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою підприємств з їх поділом на індикатори (характеризують результати тактичного управління) та цільові показники (характеризують стратегічні цілі). Систему показників-індикаторів сформовано за функціональними складовими економічної безпеки підприємства. До цільових показників віднесено ті, що визначають ефективність використання ресурсів і компетенцій (коефіцієнт матеріаломісткості, коефіцієнт фондівіддачі, продуктивність праці, коефіцієнт ефективності управління), та ті, що характеризують тенденції забезпечення стійкості, цілісності підприємства як системи (коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт q-Тобіна) і тенденції розвитку (темپ приросту прибутку та темп приросту реалізації продукції). У сукупності позитивна динаміка тактичних показників є індикатором створених умов для стратегічного стану економічної безпеки підприємств.

Список використаних джерел і літератури

1. Ушацький С.А. Управління інвестиційною привабливістю будівельних організацій з метою посилення їх конкурентоспроможності / С.А. Ушацький, О.М. Коренюгіна // Містобудування та терит. планування. – К.: КНУБА, 2007. - Вип. 27. - С. 332-337.

2. Салига С.Я. Економічне обґрунтування інвестиційних проектів промислових підприємств: Монографія / С.Я. Салига, К.С. Салига, Л.І. Кирилова.– Запоріжжя: Гуманіт. ун-т. Запоріж. ін-т держ. та муніцип. упр., 2005. - 170 с.